

DOI: 10.26565/2786-5312-2022-96-04

УДК 80:316.61

Л. С. Піхтовнікова

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри романо-германської філології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

професор кафедри східних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: lpichtov@gmail.com ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>;

GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=de&authuser=3&;

RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa

Відображення соціокультури у мові, мовленні та художній літературі

У статті висвітлено зв'язок соціокультури з мовою, мовленням і художньою літературою, які розглядаються як семіотичні системи, що дозволяє встановити взаємозв'язки між їхніми складовими. Досліджено багатоаспектну підпорядкованість цих систем, яка спостерігається від ментального рівня до мовної реалізації. Показано, як соціокультура виражається в кодах культури, а вони в свою чергу на ментальному рівні відображаються в концептах висловлень і текстів. Схарактеризовано шість основних кодів культури: соматичний, просторовий, часовий, предметний, біоморфний та духовний. На прикладах англійських, німецьких і китайських байок і притч показано дифузність цих кодів, постачання знаків одного коду для посилення іншого.

Подальша реалізація концептів відбувається на мовному рівні. У статті для дослідження такої реалізації використано методу фреймового аналізу концептів та їх атрибутів за допомогою табличних фреймів. Наведено приклади реалізації концептів і їх атрибутів в текстах і в культурі етносу. Досліджено також відображення соціально-історичних та лінгвокультурологічних чинників соціокультури в художній літературі. Відзначено і пояснено на прикладах з англійської, німецької та китайської літератури, що світова художня література може відображати ці чинники безпосередньо або у різному ступені опосередковано. У статті виокремлено три ступені такої опосередкованості. Безпосередньо чинники соціокультури відображаються в історичних романах, більш опосередковано, як фон, – в художніх творах на побутові теми, про життя людей певної соціальної групи. Найбільш опосередковано чинники соціокультури відображаються у малих жанрах літератури (байка, притча та інші) в образно-символічному вигляді. У статті наведено приклади такого образно-символічного відображення. Соціокультура, мова і художня література складають разом гіперсистему, яка є основою існування і розвитку кожного соціуму.

Ключові слова: англійська, байка, гіперсистема, китайська, код культури, концепт, лінгвостилістична інтерпретація тексту, література, мова, німецька, притча, семіотична природа системи, соціокультура, табличний фрейм, фреймовий аналіз.

1. ВСТУП

Культура є складним феноменом життя певної групи, етносу чи цивілізації, виражає її духовне усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації [7, с. 271]. Саме тому, на наше переконання, культура є соціальним феноменом і потребує префіксу соціо-, тобто, це є завжди соціокультура. Різні дефініції соціокультури є описовими, історичними, нормативними, психологічними та структурними; у сумі вони складають системну дефініцію цього складного феномену. Важливо зазначити, що соціокультура має також семіотичну природу, тобто, є системою знаків і символів, що дозволяє встановити відповідність її складових з іншими семіотичними системами – мовою, літературою, мистецтвом.

Історичні зміни в суспільстві відображаються в знаковій системі соціокультури і досліджуються в історичному, або еволюційному, підході до соціокультури. Література, зокрема, художня, є відбитком соціокультури, але відбитком неоднозначним. В літературі відображаються не тільки наявні факти соціокультури, але й минулі епохи, прогнози на майбутнє. Головною ж ознакою літератури є її оцінний, аксіологічний характер; оцінки реалій надаються в експліцитно-логічній формі або в образно-символічній (в художній літературі). Однією з проблем вивчення соціокультури завжди було встановлення зв'язку між мовою і культурою як двома семіотичними системами, які корелюють між собою щодо їх змісту і структури. Мову розглядають як складник культури, головний засіб її засвоєння. А к т у а л ь н і с т ь дослідження полягає у необхідності філологічної, зокрема лінгвістичної інтерпретації соціокультурних складових, а також у відсутності праць у цьому напрямку на матеріалі різних літератур.

Об'єктом дослідження є соціокультура суспільства, її чинники та їхнє відображення у складових соціокультури – мові, мовленні, художній літературі. Предметом дослідження є механізми відображення соціокультури у мові, мовленні, художніх текстах. Мета дослідження – висвітлення механізмів відображення соціокультурних чинників у мові й літературі та їхньої ієрархічної підпорядкованості. Одне із головних завдань дослідження – підготовка теоретичного підґрунтя для застосування соціокультурних та лінгвокультурологічних понять і положень до лінгвостилістичної інтерпретації та перекладу художнього тексту, зокрема у практиці викладання іноземної і рідної мови.

Матеріалом дослідження слугують тексти малих форм, передусім байки і притчі, а також інші малі жанри англійської, німецької, китайської, арабської, української літератури. Переклади китайських і арабських текстів здійснюються студентами кафедри східних мов і

міжкультурної комунікації факультету іноземних мов ХНУ імені В.Н. Каразіна під час занять зі спецкурсу «Соціо- та лінгвокультурна динаміка художнього тексту», що є продовженням і оновленням спецкурсу «Тексти малих форм: Лінгвостилістична інтерпретація. Дидактизація. Переклад» (відповідне видання [2]). У якості прикладів дослідницького проекту у статті представлено китайську притчу, англійську та німецьку байки.

2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЧИННИКІВ СОЦІОКУЛЬТУРИ У МОВІ, МОВЛЕННІ ТА В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Реалізація соціокультури в мові і мовленні потребує, перш за все, відповіді на питання: що саме реалізується у мові і мовленні. Фактично, це є реалізація культурних кодів, тобто мережі членування, категоризації і оцінок світу і внутрішнього досвіду людини, які зумовлені культурою певного суспільства і репрезентовані у семіотичних системах мови, мистецтва, образів, звичаїв, вірувань і в нормах моралі і поведінки [7, с. 220].

Дослідниками виокремлюються такі основні коди: 1) соматичний (тілесний), найбільш давній з наявних, представлений символічними функціями різних частин тіла; 2) просторовий, пов'язаний із членуванням простору, локалізацією в ньому людини і предметів; 3) часовий, фіксує уявлення абсолютного і відносного часу; 4) предметний, який відтворює еталони метричної системи, представляє побутові реалії і різні артефакти; 5) біоморфний, який відображає сприйняття тваринного, рослинного світу та світу міфологічних істот; 6) духовний, що відображає моральні пріоритети, культурні цінності. Межа між культурними кодами не є чіткою, вони дифузно проникненні. Наприклад, соматичний код може постачати свої знаки для позитивного духовного (серце як скарбниця доброти), біоморфний код – для негативного духовного (хамелеон – символ пристосування до зовнішніх обставин). Мова і мовлення всіх народів містить багато виразів, які в предметній та образній формі реалізують коди культури. За допомогою мови і мовлення соціокультурні коди реалізуються у першу чергу в концептах [1, с. 17–41; 5; 7, с. 220; 8, с. 30–33].

Концепт є інформаційною структурою свідомості, одиницею пам'яті, яка містить сукупність вербальних та невербальних знань про об'єкт пізнання. Концепт має наступні складові: понятійну, образну та ціннісну [6, с. 55–61].

Виявлення і дослідження концепту можливе за допомогою його табличного фрейму [3, с. 66–74]. Наведемо приклади використання цих фреймів.

Табличний фрейм концепту досить чітко показує, позиціонує три складові концепту, про які йшлося раніше: понятійну, образну та оцінну.

1. Концепт МІСТО.

Атрибути концепту	Значення атрибутів	Засоби отримання знань про атрибути	Приєднана процедура
Вулиці, площі	Для зібрання мешканців, шляхи пересування	Знання, засвоєні мешканцями міста з дитинства	Образні уявлення, порівняння, наприклад, з артеріями і судинами
Будівлі	Житло, створення унікального стилю.	Опановано з дитинства.	Образні уявлення про архітектуру, історію міста.
Транспорт	Перевезення людей та вантажу.	Опановано з дитинства, повідомлення інформаційних джерел про нові види транспорту.	

2. Китайський концепт ФЕН-ШУЙ. Він означає добре облаштоване житло не тільки з погляду естетичності та оптимального розташування предметів, але й такий їх підбір, щоб увесь домашній побут випромінював багато позитивної енергії і підтримував настрій хазяїв.

Ім'я концепту ФЕН-ШУЙ

Атрибути	Значення атрибутів	Засоби отримання знань про атрибути	Приєднана процедура
Меблі та інше обладнання	Для збереження домашніх речей	Побутовий досвід людини	
Естетичність обладнання	Для підтримки настрою та престижу хазяїв.	Естетична компетентність людини.	Відчуття стабільності буття
Оптимальне розташування для користувачів.	Для зручності користування домашнім обладнанням.	Побутовий досвід і уявлення про зручність.	Відчуття економії зусиль
Найголовніше: здатність випромінювати позитивну енергію	Для підтримки фізичного та духовного здоров'я	Знання про енергетичні властивості предметів і речовин.	Відчуття здоров'я та сподівань на майбутнє

3. Байка Джеймса Тербера "The Fairly Intelligent Fly"

A large spider in an old house built a beautiful web in which to catch flies. Every time a fly landed on the web and was entangled in it the spider devoured him, so that when another fly came along he would think the web was a safe and quiet place in which to rest. One day a fairly intelligent fly buzzed around above the web so long without lighting that the spider appeared and said, "Come on down." But the fly was too clever for him and said, "I never light where I don't see other flies and I don't see any other flies in your house." So he flew away until he came to a place where there were a great many other flies. He was about to settle down among them when a bee buzzed up and said, "Hold it, stupid, that's flypaper. All those flies are trapped." "Don't be silly," said the fly, "they're dancing." So he settled down and became stuck to the flypaper with all the other flies. Moral: There is no safety in numbers, or in anything else [10, с. 11].

Досить розумна муха

Великий павук у старому будинку звив чудову мережу, щоб ловити мух. Кожного разу, коли муха сідала на павутину й заплутувалася в ній, павук пожирив її, так що коли інша муха з'являлася, вона

думала, що павутина – це безпечне й тихе місце для відпочинку. Одного разу досить розумна муха дзижчала над павутиною так довго, що з'явився павук і сказав: «Спускайся до мене». Але муха виявилася занадто розумною для нього і сказала: «Я ніколи не спускаюсь там, де не бачу інших мух, а я не бачу інших мух у вашому домі». І вона полетіла, поки не досягла місця, де було дуже багато інших мух. Вона уже збиралася влаштуватись серед них, як задзижчала бджола і сказала: «Стій, дурна, це липучка. Усі ці мухи в пастці». – «Не будь бовдуром» – сказала муха, – «вони танцюють». То ж вона сіла і разом із усіма іншими мухами прилипла до липучки.

Мораль: Ні в чисельності, ні в чомусь іншому безпеки немає. (Переклад мій – Л. П.)

У якості назви основного текстового концепту цієї байки можна запропонувати «ПЛОДИ КОМПЕТЕНТНОСТІ».

Образ-символ байки достатньо прозоро виражений текстовим концептом і його атрибутами. Обмеженість наслідуваної поведінки, втіленій в алегоричному образі, зрозуміла кожному читачеві. Однак англомовний читач зі своїми національно-історичними фоновими знаннями, можливо, бачить

Ім'я концепту КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Атрибути	Значення атрибутів	Джерела знань про значення атрибутів	Приєднана процедура
Межі компетентності персонажів	Компетентність обмежена наслідування знань собі подібних	Текст	
Наслідки обмеженої компетентності	Уникання однієї небезпеки та ігнорування іншої	Текст	Оцінка персонажем своєї небезпеки
Людські характеристики персонажів – комах (алегоризація)	Бездумне наслідування, яке є лише ілюзією безпеки	Конвенціональні знання читача про поведінку комах	Оцінка-порівняння читачем характерів людей і комах

ще один перцептуальний шар образу-символу – специфічний образ упертої і консервативної леді, продукту вікторіанської епохи [3, с. 68–69].

Зазначимо, що у наведеній байці чітко видно, як біоморфний код культури використовується для позначення духовного, точніше, аксіологічного коду культури.

4. М. Klaudius *Eine Fabel*

*Vor etwa achtzig, neunzig Jahren, / Vielleicht sind's
hundert oder mehr, / Als alle Tiere hin und her / Noch
hochgelahrt und aufgeklärt waren, / Wie jetzt die
Menschen ohngefähr, / – Sie schrieben und lektürten sehr, /
Die Widder waren die Skribenten, / Die andern: Leser
und Studenten, / Und Zensor war: der Brummelbär //
Da kam man supplicando ein: / Es sei unschicklich und
sei klein, / Um seine Worte und Gedanken / Erst mit dem
Brummelbär zu zanken, / Gedanken müssten zollfrei
sein! / Der Löwe sperrt den Bären ein, / Und tat den
Spruch: die edle Schreiberei / Sei künftig völlig frank
und frei! // Der schöne Spruch war kaum gesprochen, /
So war auch Deich und Damm gebrochen. / Die klügern
Widder schwiegen still, / Laut aber wurden Frosch und
Krokodil, / Seekälber, Skorpionen, Füchse, / Kreuzspinnen,
Paviane, Lüchse, / Kauz, Natter, Fledermaus und Star, /
Und Esel mit dem langen Ohr etc. et Staate, / Vom
Luftballon und vom Altar, / Und wussten's alles auf
ein Haar, / Bewiesen's alles sonnenklar, / Und rührten
durcheinander gar, / Dass es ein Brei und Greuel war. /
Der Löwe ging mit sich zu Rate / Und schüttelte den Kopf
und sprach: / Die besseren Gedanken kommen nach; / Ich
rechnete, aus angestammtem Triebe, / Auf Edelsinn und
Wahrheitsliebe / Sie waren es nicht wert, die Sudler, klein
und gross; / Macht doch den Bären wieder los! [9].*

М. Клаудіус

Байка (переклад у прозовій формі мій – Л. П.)

*Вісімдесят, дев'яносто, а може, і сто років тому,
коли всі Тварини ще були освіченими і просвітленими,
подібно до того, як тепер люди, і чудово вміли
писати і читати, Барани були переписувачами,
інші – читачами і студентами, а цензором – Ведмідь-
буркотун. Хтось сказав із докором: «Незручно і не
личить спершу з Ведмедем обговорювати свої слова
і думки. Кожен має право думати, як він хоче!» Лев*

*посадив Ведмедя під замок і сказав: нехай відтепер
благородне письменство буде прямим і відвертим!
Тільки-но він вимовив заповітне слово, зникли всі
перешкоди. Розумні Барани замовкли, і стало чути
Жабу і Крокодила, Тюленів, Скорпіонів, Лисиць,
Павуків-хрестовиків, Павіанів, Рисей, Сов, Вужів,
Кажанів і Жайворонків, Віслюка з довгими вухами і
т. і. Тепер усі писали і складали трактати: про по-
дагру і про державу, про повітряну кулю і про вівта-
рі, і знали все достоту, доводили все з очевидністю.
Влаштували між собою такий шум і галас, що на-
став повний хаос. Лев пішов, щоб порадитися із са-
мим з собою. Він похитав головою і сказав: Кращі ідеї
приходять опісля. Я розраховував із добрих намірів
на благородство, шляхетність і любов до правди.
Вони виявилися негідними, писаки, і малий, і великий.
Ведмедя знову звільнити!*

У цій байці реалізовано біоморфний та ду-
ховний коди культури. Змістом духовного коду є
освіченість персонажів, їх вміння виражати свої
думки, а також – демократія відносин, свобода
слова. Але також і відповідальність за цю свободу;
однак цією відповідальністю персонажі нехтують.
Тому свобода і відповідальність потрапили у про-
тиріччя. В цій ситуації ще одна складова духов-
ного коду – проблема керівництва суспільством
(її уособлення – в персонажі Лева). Керівництво
здійснюється ним неефективно – в «ручному» ре-
жимі. Біоморфний код є іронічною ілюстрацією
духовного коду: свободу слова почали використо-
вувати тварини із завідомо низьким інтелектом:
жаби, птахи, віслюк з довгими вухами та інші.
Отже, взаємодія двох кодів культури в цій байці є
взаємно обумовленою.

Реалізація двох кодів культури в цій байці
на ментальному рівні відбувається у головному
концепті байки – ПРОТИРІЧЧЯ СВОБОДИ та
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.

Концепт в тексті або усному мовленні може бути
представленим імпліцитно, тобто, його назва не на-
дається, але припускається; опанувати вербально
назву концепту є завданням читача, слухача. Такі
випадки трапляються частіше за все у художній лі-
тературі, у художньому мовленні.

Художня література є системним і багатовимірним утворенням суспільства. Засоби відображення нею реалій є переважно образними, при цьому саме відображення в різних її зразках можна диференціювати за ступенем опосередкованості. Так, наприклад, у численних творах української художньої літератури досить конкретно описано історичну здібність українських жінок не розгублятися на чужині, нести там високу культуру і сприяти безпеці своєї Вітчизни (це повісті про доньку Ярослава Мудрого, яка стала королевою Франції, внесла багато культурних звичаїв; повісті про Роксолану, яка стала першою леді в Стамбулі й довгі десятиріччя стримувала напади на Україну турків і татар). Інший приклад – співчутливий опис страждань, але і винахідливості українських емігрантів в Америці (роман В.Г. Короленка «Без язика»). Історичні реалії часто описуються неопосередковано, але з авторською оцінкою, співчуттям до персонажів (роман «Річкові затоки» Ши Най-ань про середньовічне повстання тайпінів: «Справжня історія А-к'ю» Лу-Сіня про селянський побут минулих століть у Китаї).

Соціально-історичні чинники можуть бути впровадженими в літературний твір більш опосередковано. Наприклад, у новелі «Весняні ночі» Юй Да-фу (це теж класик китайської літератури ХХ століття) описано важке життя інтелігента (письменника) у 1-й половині ХХ століття. Тут історичні реалії того часу подано як фон для опису життя тогочасного великого китайського міста [4].

Ще більш опосередкована ступінь впровадження в літературний твір історичних чинників спостерігається у малих жанрах літератури. Впізнання цих чинників читачем базується на його знаннях про реалії суспільства.

Наведемо приклад китайської притчі (автора в джерелах не вказано).

画蛇添足

楚国有个人将祭祀用过的酒食分给手下人食用。酒只有一壶，可人有好几个，不好分配。如果每个人喝一点儿，大家都感觉不过瘾。如果只给一个人倒够喝，但让谁喝呢？这时，有个人提了个建议说：“现在我们每个人画一条蛇，看谁最先画好，这壶酒就让谁喝。”大家都同意这个提议，于是比赛开始了。

有一人画得最快，一会儿就画好了。这时，他得意地一手拿着酒壶，一手看着自己画的蛇。他见其他人还没有画完，就一边一口一口地喝着美酒，一边自作聪明地给蛇补起脚来。等他给蛇画了四只脚后，另外一个人也把蛇画好了。那人一把将酒费抢过去，对他说：“蛇是没有脚的，而你画的有脚，就不是蛇了。这酒该我喝了！”于是，那人“咕咚咕咚”一口把剩下的酒喝掉。

这个故事带给我们的寓意：这个成语告诫人们切不可有了一点成绩就头脑发昏，沾沾自喜。节外生枝，故意卖弄，只会弄巧成拙，丧失原有的优势。

[11].

Змії з ногами (дослівно: намалювати змія, при-
малювати ноги)

У царстві Чу був такий чоловік, що роздавав їстівне та питне для пожертвувань своїм підлеглим. Алкоголю лише один кухоль, але людей було не мало, поділити на всіх було важко. Якби кожний випив по трохи, все одно не зміг би вгамувати спрагу. А якщо дати випити вдосталь одному, то що ж робити іншим? Тоді той чоловік вигадав план і мовив «Зараз кожний із вас намалює змія, і хто найперший намалює краще, тому і дам випити з кухля» Всі погодились, і в ту ж мить почалось змагання.

І ось один з них намалював першим, і одразу ж у нього вийшло добре. Повністю впевнений в собі, він взяв кухоль у одну руку, а в іншу свого змія і милувався ним. Побачивши, що більше ніхто ще не домалював, він, по ковтку відпиваючи чудового вина, додав своєму змієві ноги. Почекавши, доки він домалює ноги, інший митець теж намалював змія. Підійшовши до першого, він висмикнув вино і сказав «У змія не буває ніг, якщо у твого є ноги, то це точно не змії». І митець, з солодким булькотінням, спустошив кухоль.

У історії така мораль: ця розв'язка застерігає людей від запаморочення своїм успіхом, вчить бути вдячним і невеликим перемогами. Надмірне самовдоволення може обернути, на перший погляд, перевагу на похибку, що завадить на шляху до мети.

(Переклала **Анастасія Ткачук**, студентка відділення східних мов факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, група ЯК 42, 2022 р.)

У цій старовинній притчі сюжет імпліцитно спирається на соціально-історичні чинники китайського суспільства – святкове, публічне роздавання їжі, подарунків, яке супроводжується змаганнями у спорті, мистецтві. Також імпліцитно тут виражено соціокультурний чинник: змагання стосується створення традиційного для культури Китаю малюнка – змія/змії (у китайській мові немає розподілу за статтю).

Притча відображає такі коди культури: біоморфний (змія/змії), тілесний (споживання їжі, алкоголю; ноги у змія), духовний (благодійність, малювання, самовдоволення). Біоморфний та тілесний коди постачають свої знаки на ілюстрацію та підсилення духовного коду (змії – традиційна фігура китайської культури, споживання алкоголю – привід для самовдоволення та стимул для змагання). Названі коди на ментальному рівні реалізуються у головному концепті притчі – НАДМІРНЕ САМОВДОВОЛЕННЯ.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Багатоаспектний зв'язок соціокультури з мовою і літературою базується на тому, що ці три складні системи мають семіотичну природу, завдяки чому встановлюється зв'язок, відповідність, хоча й неоднозначна, складових однієї системи до складових

інших. Конкретизація цієї відповідності полягає в тому, що коди культури відображаються в концептах текстів і висловлень, а концепти реалізуються через свої атрибути у мові і мовленні. Художня література є неоднозначним відбитком соціокультури, чинники якої можуть відображатись в літературі безпосередньо, або більш опосередковано. В роботі виокремлено три ступені опосередкованості. Здійсненим дослідженням доведено, що соціокультура, мова і художня література складають разом гі-

персистему, складові якої пов'язані спільною ціллю та семіотичною природою кожної складової. Ця гіперсистема є основою існування і розвитку кожного соціуму. П е р с п е к т и в а м и досліджень у цьому напрямку є вивчення прагматистичної реалізації концептів як відображень кодів культури, вивчення культурем як складових культурного концепту, студія дидактичного вектору малих жанрів художньої літератури з погляду їх навчальної ролі в інтерпретації кодів культури філологами-лінгвістами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загнітко, А., & Богданова, І. (2017). *Лінгвокультурологія: навчальний посібник*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.
2. Піхтовнікова, Л. С. (2011). *Тексти малих форм: Лінгвостилістична інтерпретація. Дидактизація. Переклад: монографія / навчальний посібник. Частина 1*. Маріуполь: ПДТУ.
3. Піхтовнікова, Л. С., & Гончарук, О. М. (2016). *Англомовна прозова байка : прагматистичний і лінгвокогнітивний аспекти: монографія*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
4. Піхтовнікова, Л. С., & Мотрохов, А.И. (2017). Композиция и стиль рассказа Юй Да-фу 春风沉醉的晚上 («Весенние ночи»). *Нова філологія: збірник наукових праць*. Запоріжжя: ЗНУ, 70, 145–149.
5. Попович, М. В. (1998). *Нарис історії культури України*. Київ: АртЕк.
6. Приходько, А. М. (2008). *Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі*. Запоріжжя: Прем'єр.
7. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
8. Чрділелі, Т. В. (2018). *Лінгвокультурологія: курс лекцій*. Кременчук: Кременчуцький Національний університет імені Михайла Остроградського.
9. Deutsche Fabeln aus neun Jahrhunderten. (1991). Hrsg. von K.W. Becker. Leipzig.
10. Thurber, J. (2008). *Fables for Our Time and Famous Poems*. New York: Harper & Row Publishers.
11. 画蛇添足. Retrieved from <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1717226425961545942&wfr=spider&for=pc>

Стаття надійшла до редакції 12.10.2023

Стаття рекомендована до друку 26.12.2022

Lydia Pikhtovnikova – Doctor of Science (Philology), Professor at the Department of Romance and German Philology, Professor at the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication of V. N. Karazin Kharkiv National University; email: lpichtov@gmail.com; ORCID: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=de&authuser=3&; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikova

REPRESENTATION OF SOCIO-CULTURE IN LANGUAGE, SPEECH AND FICTION

The article highlights the relation of socio-culture with language, speech and fiction, being considered as semiotic systems, which allows establishing relationships between their components. The multi-faceted subordination of these systems, investigated from the mental level to linguistic implementation, has been studied. It has been shown how socio-culture is expressed in cultural codes, and they, in turn, are represented on the mental level in the concepts of statements and texts. Six main codes of culture has been characterized: somatic, spatial, temporal, object, biomorphic and spiritual. The examples of English, German and Chinese fables and parables show the diffuseness of these codes and the supply of signs of one code to reinforce another.

Further implementation of concepts takes place at the language level. In the article, the method of frame analysis of concepts and their attributes using tabular frames has been used to study such implementation. Examples of the implementation of concepts and their attributes in texts and in the culture of the ethnic group have been given. The reflection of socio-historical and linguistic-cultural factors of socio-culture in fiction has also been studied. It has been specified and explained on the basis of examples from English, German and Chinese fiction that world fiction can reflect these factors directly or, to varying degrees, indirectly. The article singles out three degrees of such indirectness. Sociocultural factors are directly reflected in historical novels, more indirectly, as a background, in artistic works on everyday topics, about the life of people from a certain social group. Sociocultural factors are most indirectly represented in small genres of fiction (fable, parable, and others) in a figurative and symbolic form. The article provides examples of such figurative and symbolic display. Socio-culture, language and fiction together make up a hyper-system, which is the basis of the existence and development of every society.

Key words: Chinese, concept, cultural code, English, fable, fiction, frame analysis, German, hypersystem, language, linguistic-stylistic interpretation of the text, parable, semiotic nature of the system, socioculture, tabular frame.

REFERENCES

- Zahnitko, A., & Bohdanova, I. (2017). *Linhvokul'turolohiya: navchal'nyy posibnyk.. [Linguoculturology: tutorial]*. Vinnytsya: DonNU imeni Vasylya Stusa Publ. (in Ukrainian)
- Pikhtovnikova, L. S. (2011). *Teksty malykh form: Linhvostylistychna interpretatsiya. Dydaktyzatsiya. Pereklad: monohrafiya / navchal'nyy posibnyk* [Texts of small forms: Linguistic interpretation. Didactic teaching. Translation: monograph / tutorial]. Chastyna 1. Mariupol': PDTU Publ. (in Ukrainian)
- Pikhtovnikova, L. S., & Honcharuk, O. M. (2016). *Anhlomovna prozova bayka : prahmastylistychnyy i linhvokohnityvnyy aspekty : monohrafiya. [English-language prose fable: pragmastylistic and linguistic-cognitive aspects: monograph]*. Kharkiv: Kharkivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V. N. Karazina Publ. (in Ukrainian)
- Pikhtovnikova, L. S., & Motrokhov, A. I. (2017). *Kompozitsiya i stil' rasskaza Yuy Da-fu 春风沉醉的晚上 («Vesenniye nochi»)* [The composition and style of Yu Da-fu's story 春风沉醉的晚上 («Spring Nights»)]. *Nova filologija [New Philology]*, 70, 145–149. (in Russian)
- Popovych, M. V (1998). *Narys istoriyi kul'tury Ukrainy* [Essay on the history of culture of Ukraine]. Kiev: ArtEk Publ. (in Ukrainian)
- Prykhod'ko, A. M. (2008). *Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvnyy paradyhmi. [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm]*. Zaporizhzhya: Prem'yer Publ. (in Ukrainian)
- Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka. Terminolohichna entsyklopediya. [Modern linguistics. Terminological encyclopedia]*. Poltava: Dovkillya-K Publ. (in Ukrainian)
- Chrdileli, T.V. (2018). *Linhvokul'turolohiya. Kurs lektsiy [Linguistic culture. Course of lectures]*. Kremenchuk: Kremenchuts'kyj Natsional'nyj universytet imeni Mykhayla Ostrohrads'koho Publ. (in Ukrainian)
- Deutsche Fabeln aus neun Jahrhunderten (1991). Hrsg. von K.W. Becker. Leipzig.
- Thurber, J. (2008). *Fables for Our Time and Famous Poems*. NY: Harper & Row Publishers.
- 画蛇添足. Retrieved from: <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1717226425961545942&wfr=spider&for=pc>

The article was received by the editors 12.10.2023

The article is recommended for printing 26.12.2022